

UiO : **Institutt for offentlig rett**

Det juridiske fakultet

Professor dr.juris Johan Boucht

Nødetatetens bistand til politiet

1. To spørsmål

- 1) Hvilken plikt og hvilke begrensninger gjelder for nødetatenes alminnelige bistand til politiet?
- 2) Hvilken plikt å inngripe i skarpe oppdrag har brann- og helsepersonell ved pågående livstruende vold (PLIVO) der politiet ennå ikke er ankommet stedet?

2. Nødetatenes alminnelige bistand

- Den overordnede fellesoppgaven for alle tre nødetater er samfunnets sikkerhet og borgernes velferd.
  - Ofte behov for samarbeid mellom brann- og helsetjenestene og politiet
- Samvirkeprinsippet i samfunnssikkerhetsinstruksen avsnitt III
  - Også § 1-4 i organisasjonsplanen for redningstjenesten ved akutt inngripen

- Den administrative organisasjonen er imidlertid en kompliserende omstendighet
  - Politi: statlig
  - Brannvesen: kommunalt
  - Ambulansetjenesten: delvis statlig, delvis kommunal
- Kommuneloven § 2-1 3. ledd: oppstiller krav til hjemmel i lov for at nasjonale myndigheter skal kunne pålegge kommunene og fylkeskommunene oppgaver, eller styre, instruere eller overprøve kommunene og fylkeskommunene
  - Bistandsplikt for kommunale etater krever altså hjemmel i lov

- Dersom plikt eksisterer, når kan bistand nektes?
  - Tre potensielle begrensninger
    - 1) Kapasitet: det utstyr som en annen etat anmoder om trengs for å utføre den bistandsytende etats primæroppgaver
      - Proporsjonalitetsvurdering: behovene veies mot hverandre
    - 2) Kompetanse: En plikt til samvirke og bistand bør ha gyldighet bare innenfor respektive etaters grunnkompetanse

- 3) Fullmakt (det forvaltningsrettslige legalitetsprinsippet): Grl. §113 krever at myndigheters inngrep i enkeltes rettigheter krever hjemmel i lov
  - F.eks. der materielt bistand krever at operatørpersonell fra den bistanstytende etaten følger med
  - Politiet er samfunnets maktapparat; brann- og helsepersonell har ikke andre maktfullmakter enn de som gjelder hver samfunnsborger ved nødverge (strl. § 18), nødrett (strl. § 17) eller sivil pågripelse (strpl. § 176)
  - Konklusjonen: bistand som innebærer at brann- og helsepersonellet direkte utøver makt mot person eller eiendom ikke kan gis

- Også begrensninger for politiet å anmode bistand
  - 1) Politiet skal selv i første hand løse sine samfunnsoppgaver
    - Bistand er nødvendig eller medfører vesentlig lette
  - 2) Bistand ved alminnelig utstyr eller bistand med maktmiddelsutstyr
    - Alminnelig bistand: i utgangspunktet uproblematisk
      - Men: politiet bør trygge sikkerheten hvis operatørpersonell følger med
    - Maktutstyr: pi. § 3-2 5. ledd: bare maktmidler godkjente av departementet, med mindre en nødvergesituasjon (strl. § 18)

- De lege ferenda: Kan være hensiktsmessig å komplettere regulering med en lovbestemmelse om øvrige etaters bistand til politiet

3. Nødetatenes inngripen ved PLIVO-situasjoner

- Den nasjonale prosedyren for nødetatenes samvirke ved pågående livstruende vold (RPOD-2015-1)
- PLIVO-tilfelle:
  - «en pågående skarp situasjon der en eller flere gjerningspersoner utøver livstruende vold med våpen/farlige gjenstander mot flere uskyldige personer, og hvor politiet skal gå i direkte innsats for å nøytralisere gjerningspersonen(e) for å redde liv og begrense skade»

- Rundskrivet legger til grunn at brann- og helsepersonell skal vurdere å gripe inn når gjerningspersonen benytter kniv eller annet dødelig stikk-/huggevåpen. Dette skal ikke skje når gjerningspersonen benytter skytevåpen.
- Den rettslige grunnen er strpl. § 176 om sivil pågripelse
  - Derimot sies ikke noe om nødverge etter strl. § 18
- Den nasjonale prosedyren er rettslig uklar og har noen praktiske (uheldige) konsekvenser

- Medfører rundskrivet en rettslig plikt for brann- og helsepersonell å gripe inn i PLIVO-situasjoner?
  - Det finnes gode grunner å svare nei
    - 1) Prosedyren lagt ned i rundskriv, ikke instruks; i tillegg er språket vagt
    - 2) Det forvaltningsrettslige legalitetsprinsippet i Grl. § 113
      - Brann- og helsepersonell har ikke hjemmel å bruke offentligrettslig makt overfor borgene
      - Handleplikt kan ikke etableres i rundskriv/instruks
      - Bestemmelsene om sivil pågripelse eller nødverge bør ikke anses være tilstrekkelig hjemmel; uansett kan disse ikke etablere handleplikt

- 3. Det kommunale legalitetsprinsippet
  - Kommuneloven § 2-1 3. ledd: hjemmel i lov kreves for at nasjonale myndigheter skal kunne pålegge kommunene og fylkeskommunene oppgaver, eller styre, instruere eller overprøve kommunene og fylkeskommunene

- 4) Arbeidsavtelerettslig begrensning
  - Handleplikten bør forankres i arbeidsavtalen
  - Arbeidsavtalen må tolkes i lys av de regler som gjelder da arbeidsavtalen ble inngått.
  - Nødetatene må godta en høyere risikoakseptans enn den gjennomsnittlige samfunnsborger.
    - En risiko som ligger innenfor det som følger av ansettelsen gir ikke rett å nekte utføre arbeidet.
    - Unntak: en fare som ikke under noen omstendighet er akseptabel, eller som må anses klart uforsvarlig ut fra en bedømmelse av den konkrete situasjon (Rt. 1989 s. 329)

- Konklusjon:
  - Ansatte i brannvesen og helsetjeneste bør ikke kunne pålegges oppgaver utenfor sine hovedsakelige ansvarsområder hvis disse medfører høyere fare enn det som kan forventes også av personer som ikke arbeider i nødetatene, med mindre dette gjelder etter arbeidsavtalen
    - Hvis handleplikt mangler: arbeidsavtalen bør kompletteres
    - Hvis handleplikt: arbeidsavtaler inngått før bør kompletteres
    - Men: legalitetsproblematikken gjenstår fortsatt

Overgripende konklusjon

- Den nasjonale prosedyren bør ikke anses å etablere noen handleplikt for redningspersonell utover de de plikter som relaterer seg til respektive etats kjerneoppgaver. Rundskrivet gir nærmest uttrykk for hva som oppfattes som en taktisk hensiktsmessig prosedyre i samvirket mellom brann- og helseetatene og politiet.
- Hvis slik personell vil inngripe skjer dette på frivillig grunn med hjemmel i den alminnelig nødvergeretten (strl. § 18) eller retten til sivil pågripelse (strpl. § 176)

- Rundskrivet er dermed primært å oppfatte som en beskrivelse av adgangen til bistand snarere enn plikten til bistand i situasjoner med pågående livstruende vold.
- Den kan være grunn å revurdere den del av den nasjonale prosedyren som bygger på redningsetatenes inngripen i skarpe oppdrag

3. Til sist

- Manglende rettslig regulering gjør det vanskelig å trekke de rettslige grensene for adgangen og plikten til å bistå

TAKK FOR OPPMERKSOMHETEN!